

«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»:
Ректори Донишгоҳи миллии
Тоҷикистон, профессор
Насриддинзода Э.С.

«» соли 2024

ХУЛОСАИ ДОНИШГОҶИ МИЛЛИИ ТОҶИКИСТОН

Диссертатсияи «Садои мардум» - ҳамчун нашрияи парламентӣ» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илми филология аз рӯи ихтисоси 10.01.10. – Рӯзноманигорӣ дар кафедраи матбуоти факултети журналистика Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ба анҷом расидааст.

Султонов Муҳаммадато Исоевич соли 1989 Донишгоҳи давлатии ба номи М. Ломоносови шаҳри Маскавро бо ихтисоси рӯзноманигории байналмилалӣ хатм намудааст. Фаъолияти кориашро баъд аз хатми Донишгоҳ ба ҳайси мухбири шуъбаи ҷамъиятии хабаргузори «Ховар» — и назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон оғоз намудааст.

Аз соли 1990 то соли 2000 мудирӣ шуъбаи ҷамъиятӣ — сиёсии Маркази Иттилоотии «Ховар» дар назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон фаъолият намудааст.

Аз соли 2000 дар вазифаи роҳбари маркази матбуот ва аз соли 2010 мудирӣ шуъбаи матбуоти Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

Роҳбари илмӣ Султонов Муҳаммадато Исоевич доктори илми филология, профессор, Муродӣ Мурод Бердӣ мебошад.

Мавзӯи диссертатсия дар шурои илмӣ факултети журналистикаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон аз 02.12.2023, қарори №3 тасдиқ шудааст.

Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ба диссертант Султонов Муҳаммадато Исоевич 16-уми ноябри соли 2024, №135 маълумотномаи супоридани имтиҳонҳои номзадӣ додааст.

Аз баррасии диссертатсия чунин натиҷагирӣ карда шуд:

Диссертатсия ба омӯзиш, таҳқиқ ва таҳлили аввалин рӯзномаи парлумонии Тоҷикистон «Садои мардум» бахшида шудааст. Омӯзиш ва пажӯҳиши ин ё он нашрияи даврӣ на танҳо барои муайян кардани ҷанбаҳои таърихӣ, муҳтавоӣ ва жанрии як рӯзнома муҳим аст, балки барои таҳқиқи марҳалаи муайяни матбуоти даврӣ аҳаммиятнок буда, маводи фаровонеро фароҳам меорад. Ба ин мазмун, таҳқиқи рӯзномаи «Садои

мардум» ба сифати нашрияи парлумонӣ дар илми журналистика, бахусус таърихи журналистикаи тоҷик ва публитсистика шиносӣ аз мавзӯҳои муҳим маҳсуб меёбад.

Омӯзиш ва таҳқиқи рӯзномаи «Садои мардум» нишон медиҳад, ки дар таъсис (29-уми августи соли 1990) ва нашри ин рӯзнома (1-уми январи соли 1991) воқеиятҳои сиёсӣ иҷтимоӣ ва фарҳангии замони бозсозӣ, вазъи сиёсӣ иҷтимоӣ ва фарҳангии солҳои навадуми садаи бист, Истиқлолияти давлатии Тоҷикистон, тавсия ёфтани фазои иттилоотӣ, қонунҳои танзимкунандаи ВАО ва амсоли ин таъсир гузоштаанд.

Қараёни ташаккул ва таҳаввули рӯзномаи «Садои мардум» дар се марҳала: солҳои 1991-2000; 2000-2010 ва аз соли 2010 то ба имрӯз (2023) сурат гирифтааст. Ин марҳалаҳо вижагиҳои умумӣ ва хос доранд. Вижагии умумӣ он аст, ки нашрия аз марҳалаи ташаккул то рушди минбаъда ба усули ҳирфҳои рӯзномасозӣ пойбанд буда, ҳамчун нашрияи парлумонӣ ҳеҷраи хоси иттилоърасониашро дар ҷомеа ба василаи ҳақшиносӣ вуқӯнигорӣ ҳифз намудааст.

Рӯзномаи «Садои мардум» аз нигоҳи шаклу ороиш то андозае хусусияти умумӣ дошта бошад ҳам, аз вижагиҳои хос бебаҳра нест. Аносири ороишӣ ва дизайнии рӯзнома бо мундариҷаи он таносуби комил дошта, тарҳи саҳифаорӣ, рубрикасозӣ, рангорангии ҳуруф, истифодаи акс ва дигар аломатҳои рӯзномасозӣ шаклу мундариҷаи нашрияро ғанӣ ва зебо сохтааст.

Нашрияи даврии «Садои мардум» дар инъикоси ҳодисаву рӯйдод, воқеиятҳои сиёсӣ, иҷтимоӣ, иқтисодӣ, фарҳангӣ, шарҳу тавзеҳ ва таҳлили вазъияти кишвар ва ҷаҳон, баррасии масъалаҳои муҳими рӯз ва тасвири қорномаи инсонҳои шоиста аз имконоти аксари жанрҳои публитсистӣ истифода намудааст. Истифодаи жанрҳои гуногун касбиёна сурат гирифта, имкон фароҳам овардааст, ки матолиби ин нашрияи даврӣ, аз як тараф, рангоранг, ҷолиб, ва муассир гардад, аз ҷониби дигар, барои рушд ва таҳаввули жанрҳои публитсистӣ заминаҳои амалӣ ва сабақҳои касбӣ шакл гирад.

Мавзуи диссертатсия ба доираи мавзӯ ва масъалаҳои таҳқиқе, ки дар шиносномаи ихтисоси илмӣ 10.01.10 – Рӯзноманигорӣ нишон дода шудаанд, қомилан мувофиқат мекунад. Муҳтавои диссертатсия ва натиҷаҳо он ба мавзуи таҳқиқӣ иртиботи ноғусастанӣ доранд.

Мавзуи диссертатсия ба «Самтҳои афзалиятноки таҳқиқоти илмӣ ва илмию техникаӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26-уми сентябри соли 2020, №503 тасдиқ шудааст, мутобиқат дорад. Илова бар ин, ба маводи диссертатсия зимни пажӯҳиши мавзӯ бо барнома ва мавзӯҳои алоқаманд бо таҳқиқоти илмӣ пайванди бунёдӣ дошта,

мардум» ба сифати нашрияи парлумонӣ дар илми журналистика, бахусус таърихи журналистикаи тоҷик ва публитсистика шиносӣ аз мавзӯҳои муҳим маҳсуб меёбад.

Омӯзиш ва таҳқиқи рӯзномаи «Садои мардум» нишон медиҳад, ки дар таъсис (29-уми августи соли 1990) ва наشري ин рӯзнома (1-уми январи соли 1991) воқеиятҳои сиёсӣ иҷтимоӣ ва фарҳангии замони бозсозӣ, вазъи сиёсӣ иҷтимоӣ ва фарҳангии солҳои навадуми садаи бист, Истиқлолияти давлатии Тоҷикистон, тавсия ёфтани фазои иттилоотӣ, қонунҳои танзимкунандаи ВАО ва амсоли ин таъсир гузоштаанд.

Қараёни ташаккул ва таҳаввули рӯзномаи «Садои мардум» дар се марҳала: солҳои 1991-2000; 2000-2010 ва аз соли 2010 то ба имрӯз (2023) сурат гирифтааст. Ин марҳалаҳо вижагиҳои умумӣ ва хос доранд. Вижагии умумӣ он аст, ки нашрия аз марҳалаи ташаккул то рушди минбаъда ба усули ҳирфаии рӯзномасозӣ пойбанд буда, ҳамчун нашрияи парлумонӣ чеҳраи хоси иттилоърасониширо дар ҷомеа ба василаи ҳақшиносӣ вуқӯнигорӣ ҳифз намудааст.

Рӯзномаи «Садои мардум» аз нигоҳи шакли ороиш то андозае хусусияти умумӣ дошта бошад ҳам, аз вижагиҳои хос бебаҳра нест. Аносири ороишӣ ва дизайнии рӯзнома бо мундариҷаи он таносуби комил дошта, тарҳи саҳифаорӣ, рубрикасозӣ, рангорангии ҳуруф, истифодаи акс ва дигар аломатҳои рӯзномасозӣ шакли мундариҷаи нашрияро ғанӣ ва зебо сохтааст.

Нашрияи даврии «Садои мардум» дар инъикоси ҳодисаву рӯйдод, воқеиятҳои сиёсӣ, иҷтимоӣ, иқтисодӣ, фарҳангӣ, шарҳу тавзеҳ ва таҳлили вазъияти кишвар ва ҷаҳон, баррасии масъалаҳои муҳими рӯз ва тасвири корномаи инсонҳои шоиста аз имконоти аксари жанрҳои публитсистӣ истифода намудааст. Истифодаи жанрҳои гуногун касбиёна сурат гирифта, имкон фароҳам овардааст, ки матолиби ин нашрияи даврӣ, аз як тараф, рангоранг, ҷолиб, ва муассир гардад, аз ҷониби дигар, барои рушд ва таҳаввули жанрҳои публитсистӣ заминаҳои амалӣ ва сабақҳои касбӣ шакл гирад.

Мавзуи диссертатсия ба доираи мавзӯ ва масъалаҳои таҳқиқие, ки дар шиносномаи ихтисоси илмӣ 10.01.10 – Рӯзноманигорӣ нишон дода шудаанд, комилан мувофиқат мекунад. Муҳтавои диссертатсия ва натиҷаҳо он ба мавзуи таҳқиқӣ иртиботи ногусастанӣ доранд.

Мавзуи диссертатсия ба «Самтҳои афзалиятноки таҳқиқоти илмӣ ва илмию техникӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26-уми сентябри соли 2020, №503 тасдиқ шудааст, мутобиқат дорад. Илова бар ин, ба маводи диссертатсия зимни пажӯҳиши мавзӯ бо барнома ва мавзӯҳои алоқаманд бо таҳқиқоти илмӣ пайванди бунёдӣ дошта,

натичаҳо ва хулосаҳои ба дастмада дар таҳия ва такмили васоит ва барномаҳои таълимӣ нақши муҳим бозида метавонанд.

Муаллифи диссертатсия таҳқиқи «Садои мардум»-ро ба сифати нашрияти парлумонии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо дарназардошти вижагиҳои шакливу ороишӣ ва мундариҷавию жанрӣ ба шакли муфассал ба таҳлилу баррасӣ **мақсади аслии таҳқиқ** қарор додааст.

Бо дар назардошти моҳият ва ҷанбаҳои назариву амалии масъалаи мавриди таҳқиқ, барои расидан ба ин ҳадафҳо муаллифи диссертатсия дар назди худ чунин **вазифаҳо** гузоштааст:

– муайян намудани омилҳои асосии пайдоиш ва ташаккулу таҳаввули нашрияти парлумонии «Садои мардум»;

– баррасии истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун омили аслии таъсиргузор дар ба вучудоии нашрия;

– бо назардошти воқеиятҳои сиёсӣ иҷтимоӣ ва раванди тағйиротҳо дар фазои иттилоотии кишвар мушаххас намудани марҳилаҳои ташаккул ва рушди нашрияти парлумонӣ;

– арзёбии вижагиҳои сохтори, ороишӣ ва дизайни нашрияти даври Садои мардум дар солҳои гуногуни интишор;

– таҳқиқ ва таҳлилу арзёбии вижагиҳои мундариҷавӣ ва мавзуии нашрия;

– таснифи мавзӯҳои маводи дар нашрия чопшуда дар заминаи воқеиятҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ;

– таҳлили таносубии жанрҳои публитсистӣ дар шумораҳои гуногуни нашрияти «Садои мардум»;

– дар заминаи таҳлили маводи хабарии дар нашрия ба чоп расида, муайян кардани маҳорати рӯзноманигории муаллифон дар инъикос ва шарҳу тавзеҳи воқеиятҳои иҷтимоӣ;

– муайн кардани тарзи инъикос ва баррасии масъалаҳои сиёсӣ иҷтимоӣ ва ахлоқиву фарҳангӣ дар қолаби жанрҳои таҳлилӣ;

– таҳил ва арзёбии тасвири корнома ва чеҳраи инсониву касбии шахсиятҳои шинохта дар қолаби лавҳаву очеркҳо.

Ба сифати мавод ва ё **сарчашмаҳои таҳқиқ** нашрияти парлумонии «Садои мардум», ҳамчунин баъзе нашрияҳои дигар ва маводи дар онҳо чоп шуда, ки бевосита бо мавзуи мавриди назар алоқа доштанд, низ ба сифати сарчашма истифода шуданд.

Муаллифи диссертатсия дар чараёни баррасии масъалаҳои ба мавзуи таҳқиқ рабтдошта осори гуногуни таҳқиқии донишмандони соҳа, аз ҷумла корҳои бунёдии соҳаи журналистика истифода намудааст. Осори назарӣ ва амалии донишмандони хориҷӣ ва санадҳои бойғониҳо низ мавриди истифода қарор гирифт.

Асосҳои назарӣ ва методологии диссертатсияро асарҳои илмию назарии муҳаққиқони ватанию хориҷӣ, аз қабили И. Усмонов, А. Нуралиев, А. Саъдуллоев, П. Гулмуродзода, А. Азимов, М. Муродӣ, М. Абдуллозода, Ҷ. Саъдуллоев, Ш. Муллоев, С. Хоҷазод, Б. Кутбиддинов ва хориҷӣ В. М. Горохова, С. М. Гуревич, Е. Прохоров, В. Уҷёнова, В. Ворошилов, И. Д. Фомичева, А. Тертичний, М. Ким М. ва дигарон ташкил додааст.

Навгонии илмии таҳқиқ дар он зоҳир меёбад, ки диссертатсияи мавриди назар аввалин пажӯҳиши мукамал ва бонизом дар мавриди заминаҳо, омилҳои пайдоиш ва зинаҳои ташаккул ва таҳаввули аввалин нашрияти парлумонии ҷумҳури «Садои мардум» мебошад. Довталаби дараҷаи илмӣ хусусиятҳои мундариҷавии нашрияро дар алоқамандӣ бо воқеиятҳои сиёсӣ иҷтимоии давр таҳқиқ намуда, дар ҳамин замина маводи дар солҳои гуногун ба чоп расидаро аз рӯи мавзӯ тасниф ва дастабандӣ менамояд. Ҳамчунин, дар ин рисола лавҳаву очеркҳои, ки сарнавишт ва фаъолияти касбии шахсиятҳои алоҳидаро инъикос кардаанд, таҳлил шуда, равиши касбии тасвири корномаи ин афрод баҳогузорӣ гардидааст.

Диссертатсияи номзодии Султонов Муҳаммадато Исоевич аз чанд ҷиҳат аҳаммияти вижа дошта, **арзиши назарӣ ва амалиаш** дар он зоҳир меёбад, ки масъалаҳои назарӣ, равишҳои таҳқиқ ва хулосаҳои муаллиф ҷанбаҳои назарии омӯзиши журналистикаи солҳои аввали соҳибистиқлолии Тоҷикистон, махсусан барои равшан кардани дараҷаи инъикоси воқеиятҳои сиёсӣ иқтисодӣ, иҷтимоиву фарҳангии кишвар ва савияи касбии рӯзноманигорон ва муҳбирони ин нашрия «Садои мардум» муосидат карда, нуктаҳои норавшани таърихи матбуоти даврии тоҷик ва пубтлсистиکارо шарҳ медиҳад.

Меёрҳои, ки дар рисола барои шиноختи нашрияҳои парламенти ҳамчун типҳои нави матбуоти даврӣ, симо, нақш ва ҷойгоҳи нашрияти парлумонии «Садои мардум» дар низомии матбуоти даврии тоҷик ва фазои иттилоотии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян ва мушаххас гардад.

Маводи диссертатсия ва хулосаҳои он, ки мавриди таҳқиқи рисолавӣ қарор гирифтаанд, бо барнома ва мавзӯҳои алоқаманд бо таҳқиқоти илмӣ пайванди бунёдӣ дошта, натиҷаҳо ва хулосаҳои ба дастамада дар таҳия ва тақмили васоит ва барномаҳои таълимӣ нақши муҳим бозида метавонанд.

Муҳтавои таҳқиқ ва мундариҷаи асосии диссертатсияи **Султонов Муҳаммадато** дар 6 мақолаи муаллиф, ки аз ҷумла 4 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр шудаанд, инъикос ёфта, теъдод ва муҳтавои онҳо ба талаботи таълиф ва таҳияи автореферат ва диссертатсияҳо барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзодии илм мувофиқ мебошанд.

Мақолаҳои дар маҷаллаҳои тақризшаванда банашррасида ба мавзӯи таҳқиқӣ

иртиботи бевосита дошта, муҳтавои асосии диссертатсия ва авторефератро инъикос менамоянд ва рӯйхати онҳо дар зер оварда мешавад:

I. Таълифоти муаллиф дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон:

- [1-М]. Султонов, М. Омилҳои пайдоиш ва ташаккули рӯзномаи «Садои мардум» [Матн] / М. Султонов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе, 2024. – №3. – С. 255-261.
- [2-М]. Муродӣ, М., Султонов, М. Воқеиятҳои муҳимми рӯз ва инъикоси онҳо дар жанрҳои хабар ва мусоҳиба (дар мисоли маводи рӯзномаи «Садои мардум») [Матн] / М. Муродӣ, М. Султонов // Паёмномаи фарҳанг. – Душанбе, 2024. – №3 (67). – С. 89-100.
- [3-М]. Султонов, М. Мавқеи жанрҳои таҳлилӣ дар рӯзномаи «Садои мардум» (дар мисоли мухбирнома ва табсира) [Матн] / М. Султонов // Муносибатҳои байналмилалӣ ва амният. – Душанбе, 2024. – №3 (11). – С. 175-185.
- [4-М]. Султонов, М. Доир ба се марҳалаи инкишофи рӯзномаи «Садои мардум» [Матн] / М. Султонов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе, 2024. – №7. – С. 316-322.

II. Мақолаҳои муаллиф дар маҷмуаҳо ва нашрияҳои дигари илмӣ:

- [5-М]. Султонов, М. Мавқеи жанрҳои таҳлилӣ дар рӯзномаи «Садои мардум» [Матн] / М. Султонов // Сборник материалов Международной научно-практической конференции «Стратегии и тренды развития журналистики, филологии и лингводидактики» (Душанбе: РТСУ, 24 ноября 2024). – Душанбе, 2024. – С. 177-183.
- [6-М]. Султонов, М. Вижагиҳои омӯзиши забон дар жанрҳои мусоҳиба (дар мисоли рӯзномаи «Садои мардум») [Матн] / М. Султонов // Сборник материалов республиканской научно-практической конференции «Перспективные направления развития методики обучения русскому языку как неродному и иностранному» (Душанбе: РТСУ, 28 ноября 2024). – Душанбе, 2024. – С. 96-102.

Натиҷаҳои паҷӯиши мазкур метавонад зимни таълифи таърихи журналистикаи тоҷик, жанрҳои публицистика, таҳияи маводи таълимӣ, дастурҳои назарию амалӣ, ҳангоми хондани курсҳои махсус аз фанҳои таърихи журналистикаи тоҷик, асосҳои фаъолияти эҷодии журналист, модули семинарҳо дар факултету кафедраҳои рӯзноманигории макотиби олии Тоҷикистон ба таври васеъ истифода шавад.

Саҳми шахсии доғалаби дарёфти дараҷаи илмиро дараҷаи дарки масъалаҳои дар диссертатсия баррасишуда, натиҷаҳо ва хулосаҳои асосии кор, муқаррароти ба ҳимоя пешниҳодшуда ва мустақил ифода шудани нуқтаи назари ӯ нисбат ба мавзӯи таҳқиқ таъйид мекунад. Саҳми фардии муаллиф дар гирдоварӣ ва таҳқиқи маводи фаровони илмию публицистии нашрияи «Садои мардум» нақш ва ҷойгоҳи он дар низоми матбуоти даврии тоҷик ва фазои иттилоотии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян ва мушаххас гардад.

Саҳми инфиродии муҳаққиқ дар омӯзиш ва арзёбии амиқи нашрияи «Садои мардум» дар ҷамъовариҳои маводи сарчашмаҳои назариву амалӣ, омӯзиш ва натиҷагирӣ аз тадқиқотҳои донишмандони соҳа, фарогирӣ ва муқоисаю баҳрбардорӣ аз назариёти донишмандони худиву хоричӣ, омода намудани мақолаю маърузаҳо ва нашри рисолаю дастури таълимӣ доир ба мавзуи мазкур зоҳир мегардад. Таҳқиқоти анҷомгирифта маҳсули заҳмати чандсолаи муаллиф буда, ниҳоят дар шакли диссертатсияи комил ба поён расид.

Кафедраи матбуоти факултети журналистика Донишгоҳи миллии Тоҷикистон диссертатсияи **Султонов Муҳаммадато Исоевич «Садои мардум» - ҳамчун нашрияи парламентӣ** кори анҷомёфтаи илмӣ ва муҳимму зарурӣ меҳисобад, ки дар сатҳи баланди илмию таҳқиқӣ таълиф шуда, ба талаботи корҳои илмӣ-таҳқиқӣ ҷавобгӯ мебошад. Дар ин замина, диссертатсияи мазкур ба зинаҳои баъдӣ ва ҳимоя аз рӯи ихтисоси 10.01.10 – Рӯзноманигорӣ барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илми филология тавсия мешавад.

Хулоса дар ҷаласаи кафедраи матбуоти факултети журналистикаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон қабул гардид.

Иштирок дошт: 10 нафар. Натиҷаи овоздиҳӣ: «тарафдор» – 10 нафар, «зид» – нест, «бетараф» – нест, қарори №4 аз 19.11.2024.

Номзади илми филология, дотсент,
мудири кафедраи матбуот

 Усманова Н.К.

Котиби илмӣ,
номзади илми филология

 Якубова М.М.

Имзоҳои Усманова Н.К. ва
Якубова М.М.-ро тасдиқ мекунам.
сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон
26 декабри соли 2024

 Тавқиев Э.Ш.